

Hayata vizörden bakıyoruz

02.09.2012

Çevremizdeki her türlü görüntüyü bir fotoğraf objesi olarak algulamak zaman içerisinde duyarsızlaşmamıza ve vicdanımızı yitirmemize katkı sağlıyor.

Dijitalleşen ve küreselleşen dünya düzeninde bireylerin bu sistemden pozitif ve negatif etkilendiğini söyleyebiliriz. Aslında bu düzende önemli olan her şeyi dengeli ve sağlıklı yapabilmektir. Hızlı gelişen iletişim çağına ayak uydurabilmek; finansal durumunuz ile alakalı görünüyor. Kendi çocukluğumu hatırlıyorum da; bizler bilgisayarın başında, elimizde akıllı telefonlar ve süper oyuncaklar ile büyümedik. Bunu eleştirmek veya "ah o eski günler" demek için yazmıyorum; aksine teknolojinin hayatımızı nasıl hapsettiğini ve kendine bağımlı hale getirdiğini eleştiriyorum. Bu yazının konusunu iletişimin en etkili öğelerinden bir tanesi olan fotoğraf ve hayatımıza etkileri olacak.

Tarihe tanıklık etmek

Gazeteci bir babanın oğlu olarak evimizde fotoğraf makinesi ve film makaraları eksik olmazdı. Bunun da bir getirisi olarak fotoğraflar albümlere sığmaz çekmecelerden taşardı. Canımız sıkıldığında hemen bir fotoğraf albümü alır, sayfalar arasında nostaljik yolculuğumuz başlardı. Kaybettiğimiz yakınlarımızın fotoğraflarına rastladığımızda üzülür, doğum günü veya banyo fotoğraflarına baktığımızda da neşelenirdik. Birçok anne ve babanın yaptığı gibi çocuklarımızı banyo yaparken görüntülemek neden ise pek eğlenceli geliyor. Herkes benim kadar şanslı değildi. Koskoca bir çocukluk döneminden fotoğrafı bulunmayan pek fazla kişi tanıyorum. Ayrıca aramızda savaş yıllarında evlerinden göç ederken fotoğraflarını terk etmek zorunda kalanlar bile var. Annem Ziba Ersoy, Kıbrıs'ta silahlı çatışmaların yaşandığı yıllarda evlerini terk ederken sadece fotoğraf albümlerini yanına alması beni çok düşündürmüştü. Aslında yapabileceği en iyi işi yaptığını şimdi daha iyi anlıyorum. Annem aslında kendi tarihini ve kültürünü yanına almayı tercih etmişti. Zaten yanına alabileceği ne kadar

şey olabilirdi ki?

Bol bol fotoğraf çekiyoruz

Annem ile ilgili anlattığım bu anı bizlere şu gerçeğin altını çiziyor; eskiden fotoğraflara daha fazla değer veriyorduk. Dijital yaşamın bu kadar hayatımıza girmediği yıllarda fotoğraf makinesi ve ondan elde edilen fotoğraflar pahalı sayılabilecek lüks öğelerdi. Böylece fotoğraf bir kez elde edildiği zaman kaybetmek istenmezdi. Günümüze baktığımız zaman cep telefonlarımızda dahi olan dijital fotoğraf makineleri sayesinde sürekli bir şeyleri görüntülüyoruz. Film satın alma derdi de olmadığından bol bol fotoğraf çekiyoruz ve istemediklerimizi silebiliyoruz. Bazen bu çektiğimiz fotoğraflara bakmayı dahi unutuyoruz. İşte işin bol ve kolay elde edilebilir olduğu bu dijital çağda, fotoğraf da eskisi gibi değer görmüyor veya saklanacak bir anı olarak yeteri kadar önemsenmiyor. Oysa biliyoruz ki, bizlere bir çok tarihi bilgi kuşaklar boyunca fotoğraflar ve basın yoluyla ulaşıyor.

Anı görüntüleme telaşı

Tatil mevsimini yavaş yavaş geride bırakıyor olsak da bireylerin sosyal ağlar üzerinden tatil fotoğraflarını bizlerle paylaştığını görüyoruz. Kişiler tatile gittiği zaman eğer bu kültür gezisi ise, gezip gördükleri mekanları ve manzaraları görüntülemek isterler. Bu istek iki şekilde açıklanabilir: Birincisi güzel manzaraları veya anı ölümsüzleştirmek, ikincisi de çevresine "ben buraya gittim, işte kanıtı" diyebilmek. Doğrusu tatile gidip de sergi açmak için fotoğraf çekene henüz rastlamadım. Bireylerde bu anı görüntüleme telaşı başladı mı, tatil de gezi de boyut değiştiriyor. Kişi bir anda çevresini fotoğraf makinesinin vizöründen görmeye ve algılamaya başlıyor.

Fotoğraf imparatorluğu

Yazar Susan Sontag "On Photography" (Fotoğraf Üzerine) isimli kitabında da eleştirdiği gibi; fotoğrafçılar çevresinde gördükleri her şeye potansiyel fotoğraflanabilecek bir obje olarak bakmaya başlıyor. Susan Sontag bu

durumu Şu iki kelimeyle isimlendiriyor: "imperial scope" (imparatorluğa ait alan). Fotoğrafçıların her Şeyi fotoğraflama isteği o kadar çılgınlığa dđnüşmüş bir durumdadır ki, artık burada bir "imparatorluk alanı" kuruluyor. Böylece bu imparatorluk mantığı içersinde, çevresinde gördüğü her Şeyi ele geçirmeye çalışıyor. Buna en önemli örnek olarak turist fotoğrafçılar verilebilir.

"Aman Şu pozunu kaçırmayım"

Bir turistik geziye çıkıldığı zaman, fotoğraf makinelerini yanımıza almayı unutmayız. Böylece çevremizde ne görürsek fotoğraflayabileceğiz. Ancak bu noktada unutulmuş bir Şey vardır. Gezi sırasında fotoğraf makinesinin vizöründen gördüğümüz bu manzaraların bir çoğu aklımızda kalmıyor. Anın tadını yaşamak yerine, fotoğraf çekme telaşıyla çevremizdekileri ya görmüyoruz veya tecrübe etmiyoruz. Duygularımızı o anki yaşadıklarımıza vermek yerine, "aman Şu pozunu kaçırmayım, bunu da çekeyim" gibi bir saldırgan tutum içersine girebiliyoruz. Gezide gördüklerimizi fotoğraflamayalım demiyorum, aksine duygularımızı sonuna kadar yaşarken, çevremizde olup bitenleri tecrübe etmeliyiz. Eve dđnüp de gezide çektiğimiz fotoğrafları incelerken, bazı yerler ile ilgili detayları fark ederiz. İŞte bu detayları fark edemememizdeki etken; etrafa vizörün içinden bakmamız ve fotoğraf hırslımız olarak gösterilebilir.

Fotoğraf ve vicdan

Susan Sontag "imparatorluğa ait alan" ifadesini kullanırken, bir nevi soygundan bahsediyor. Bireylerin habersiz bir biçimde objeye dđnüştürülerek fotoğraflanmasını kabul etmiyor. Kabul etmemesinin altında önemli bir sebep yatıyor; Sontag bizlere her Őeyin bir obje haline dđnüşmesinin kişilerin vicdanını yok ettiğini söylüyor. Örneğin, bir kişi araba kazası geçirdiği zaman, bireyler bu kişiye yardım etmek yerine, durup fotoğraf çekebiliyor. Bu noktada vicdanınız devreye giriyor. Söz konusu kaza ile herhangi bir gazeteci de karşılaŐsa ben aynı Şeyi düşünürüm; önce yardım sonra fotoğraf. Fotoğrafın üzerimizde bir imparatorluk alanı

kurmasına izin vermemeliyiz. Yardıma muhtaç birisi varken bizlerin fotoğraf çekmesi benim vicdanımda kabul edilebilir bir davranış değildir.

Kevin Carter 1994 yılında Birleşmiş Milletler kampına gitmeye çalışan bir kız çocuğunun fotoğrafını çekti. Ancak kıza yardım etmeden oradan uzaklaşmış olması kamuoyu nezdinde çok eleştirildi.

"Ben profesyonel fotoğrafçıyım"

Bir örnek de gazetecilik mesleğinden verebiliriz. Gazetecilere sürekli olarak "objektif" olmaları yönünde telkinlerde bulunulur. Yani haber toplarken etrafınıza sürekli olarak objektif olarak bakmanız, kendinizi olaylardan soyutlamanız ve ne görürseniz ayna gibi bunları haberlerinize ve fotoğraflarınıza yansıtmanız beklenir. Bu bakış açısı teoride mümkün gibi görünebilir. Ancak bazı sosyal olaylarda gazetecilerin bunu pratiğe dökmekte zorluk yaşadığını görüyoruz. Örneğin fotoğrafçı Kevin Carter 1994 yılında Güney Afrika'da Birleşmiş Milletler kampına gitmeye çalışan ancak zayıflıktan, açlıktan ve güçsüzlükten düşüp kalan bir kız çocuğunun fotoğrafını çekti. Fotoğrafın ünlenmesini sağlayan şey ise, yere yığılan bu kız çocuğunun arkasında bir akbabanın oturuyor olmasıydı. Kevin Carter bu fotoğraf sayesinde fotoğraf dalında Pulitzer ödülü kazandı. Ancak kıza yardım etmeden oradan uzaklaşmış olması (ki sözde objektif habercilik anlayışı bunu gerektiriyordu) kamuoyu nezdinde çok eleştirildi. Belki de salgın hastalıktan korkarak çocuğa dokunmamıştı. Carter, her ne kadar da kendisini: "Ben profesyonel fotoğrafçıyım" diye savunmuş olsa da bu olaydan kısa bir süre sonra intihar ederek yaşamını sonlandırdı.

Robotlardan ne farkımız kalır

Açıkça görülüyor ki çevremizdeki her türlü görüntüyü bir fotoğraf objesi olarak algılamak zaman içerisinde duyarsızlaşmamıza ve vicdanımızı yitirmemize katkı sağlıyor. İçinde bulunduğumuz bu dijital çağda, vicdanımızın ve en önemlisi insani duygularımızın kaybolmasına müsaade etmemeliyiz. Unutmayalım önce insanız sonra fotoğrafçı. Aklımızı ve kalbimizi kullanmayacaksa, robotlardan ne farkımız kalır.